

Рецензія
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.121
Л. В. ШЛАПАК

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.121 у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка,
доктору економічних наук, доценту,
проректору з науково-педагогічної роботи
та інноваційного розвитку, професору
кафедри міжнародної економіки
Факультету економіки та управління
Аллі ШЛАПАК

РЕЦЕНЗІЯ

Лось Віти Олексіївни, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, на дисертаційну роботу **Лойко Єлизавети Миколаївни** «Економічний механізм цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена сукупністю глобальних, національних і мікроекономічних чинників, що формують нову парадигму функціонування бізнесу в умовах цифрової економіки. Світова економіка перебуває на етапі структурної трансформації, пов'язаної з розвитком цифрових технологій, платформних бізнес-моделей, великих даних, штучного інтелекту та хмарних сервісів. У межах концепції «Індустрія 4.0» цифровізація розглядається як ключовий чинник підвищення продуктивності, інноваційності та конкурентоспроможності економічних агентів. За таких умов комунікації трансформуються з допоміжної управлінської функції у стратегічний ресурс створення вартості, що зумовлює необхідність формування цілісного економічного механізму цифрової трансформації комунікаційних стратегій, здатного інтегрувати маркетингові, інформаційні та управлінські інструменти в єдину систему. Цифрові платформи (соціальні мережі, маркетплейси, CRM-системи тощо) радикально змінюють характер взаємодії суб'єктів господарювання зі стейкхолдерами. Комунікації набувають інтерактивного, персоналізованого та аналітично орієнтованого характеру, здійснюються в режимі реального часу та підлягають кількісному оцінюванню. Це потребує теоретичного осмислення економічних закономірностей функціонування цифрових комунікацій і розроблення механізмів їх ресурсного, організаційного та інституційного забезпечення.

В Україні актуальність дослідження посилюється активною цифровою трансформацією державного управління й бізнес-середовища, зокрема через впровадження екосистеми Дія. В умовах воєнних викликів, релокації бізнесу та інтеграції у глобальні ринки цифровізація стає важливим чинником економічної стійкості підприємств. Ефективні цифрові комунікації забезпечують підтримання зв'язку з клієнтами, розширення ринків збуту, оптимізацію витрат і зміцнення довіри. Отже, розроблення економічного механізму цифрової трансформації комунікаційних стратегій має важливе теоретичне й прикладне значення для підвищення конкурентоспроможності національного бізнесу.

2. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

Ознайомлення зі змістом дослідження дозволило виокремити елементи наукової новизни у сформульованих авторкою положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становлять наступні:

вперше: розроблено методичний підхід до оцінювання стану та прогнозування рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання, який дозволяє визначити поточний стан цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єкта господарювання в межах кожної з виділених функціональних складових за допомогою розробленого методичного інструментарію та сформулювати прогноз подальших змін цього показника з метою прийняття управлінських рішень щодо підвищення або збереження рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій, що позитивно впливає на економічну діяльність суб'єктів господарювання;

удосконалено:

- концептуальне моделювання економічного механізму цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання в умовах діджиталізації економіки, яке відрізняється від існуючих моделей тим, що дозволяє враховувати методику комплексного розрахунку рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій та обрати ефективні методичні інструменти цифрової трансформації комунікаційних стратегій індивідуально для кожного суб'єкту господарювання. Це дозволить суб'єктам господарської діяльності будь-якої сфери економіки формувати комунікаційні стратегії для підтримки безперервного розвитку та ефективної економічної діяльності;

- елементний склад економічного механізму цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання, в межах якого запропоновано виділяти наступні функціональні складові: нормативно-правову, кадрову, фінансову, інноваційну, матеріально-технічну, маркетингову;

- структурно-логічний підхід щодо дослідження нормативно-правового забезпечення цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів

господарювання, як важливого адміністративного важелю державного регулювання, що спрямована на узгодження інтересів суб'єктів господарювання, суспільства та споживачів; методичний підхід до визначення рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єкта господарювання, який передбачає послідовність етапів розрахунку кількісного значення інтегрального показника рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єкта господарювання на основі розрахунку кількісних значень групових показників, кожен із яких розраховується за допомогою своєї системи нормованих одиничних показників;

- формулювання концептуальних положень та розроблено методичний інструментарій оцінювання стану та прогнозування рівня цифрової трансформації суб'єктів господарювання, який на відміну від існуючого, комплектується шляхом індивідуального підбору окремих інструментів для кожного окремого суб'єкта господарювання в залежності від обраної комунікаційної стратегії та з урахуванням результативної економічної ефективності застосування обраного методичного інструментарію;

- методичний підхід до прогнозування рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання за умови побудови прогнозної моделі за допомогою програмного забезпечення «Statgraphics IX Centurion» за методом сценарного аналізу;

отримало подальший розвиток:

- визначення сутності поняття «комунікаційна стратегія суб'єктів господарювання» як комплексу заходів, націлених на здійснення ефективних комунікацій із зацікавленими цільовими аудиторіями при оптимізації ресурсів;

- визначення сутності поняття «цифрова трансформація комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання» як застосування цифрових технологій та інструментів для здійснення зовнішніх та внутрішніх комунікацій, що підвищує рівень прозорості та ефективності комунікацій, рівень довіри між партнерами, зміцнює конкурентні переваги компаній та надає можливість не лише адаптуватись, а й формувати нові ринкові переваги;

- поняттєво-категоріальний апарат за напрямом дослідження, а саме економічний зміст категорії «економічний механізм цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання», який розглядається як складне комплексне поняття, що характеризує систему управлінських дій, спрямованих на взаємодію елементів системи цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання в умовах діджиталізації економіки;

- класифікація основних факторів, які впливають на зміни у комунікаційних стратегіях суб'єктів господарювання під впливом

діджиталізації, аналіз яких дозволив в подальшому сформувавши систему одиничних показників (індикаторів) для визначення кількісного рівня групових показників та інтегрального показника;

- методичний підхід щодо виділення пріоритетних напрямів цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єкта господарювання на основі аналізу розвитку перспектив цифрової трансформації бізнес-процесів та комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання в країнах ЄС.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Лойко Є.М., є достатньо обґрунтованими та достовірними, що підтверджується логікою побудови дослідження, комплексністю використаної методології та належною інформаційною базою.

Теоретичні положення дисертаційної роботи базуються на ґрунтовному опрацюванні фундаментальних положень економічної науки, теорії розвитку комунікаційних стратегій, теорії економічного механізму та сучасних концепцій цифрової трансформації економіки. Науково-теоретичну основу дослідження становлять праці провідних зарубіжних і вітчизняних учених у сфері цифровізації бізнес-процесів, управління комунікаціями та розвитку цифрової економіки, що дозволило сформувавши цілісне теоретико-методичне підґрунтя досліджуваної проблематики.

Обґрунтованість наукових результатів забезпечується чітко сформульованою метою дослідження, системним підходом до вирішення поставлених завдань, використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, адекватних об'єкту та предмету дослідження. У роботі застосовано методи аналізу та синтезу, логічного узагальнення, систематизації, монографічний та критичний аналіз, економіко-статистичні методи, методи економічного моделювання та прогнозування, а також графоаналітичний підхід. Використання зазначеного інструментарію забезпечило комплексне дослідження теоретичних, методичних і прикладних аспектів розвитку економічного механізму цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням широкої та різнопланової інформаційної бази дослідження, зокрема законодавчих і нормативно-правових актів України, офіційних статистичних даних Державної служби статистики України, Національного банку України, Євростату, матеріалів Міністерства цифрової трансформації України, аналітичних звітів міжнародних організацій, а також результатів власних досліджень автора. Додатковим підтвердженням достовірності є використання сучасного програмного забезпечення для економічного моделювання та

прогнозування, зокрема пакету Statgraphics IX Centurion, а також апробація результатів дослідження у практичній діяльності підприємств.

Структурна логіка дисертації, послідовність викладення матеріалу та взаємозв'язок між окремими розділами забезпечують системне розкриття теми дослідження. У першому розділі сформовано теоретичні засади та понятійно-категоріальний апарат дослідження, у другому – розроблено методичні положення та інструментарій оцінювання цифрової трансформації комунікаційних стратегій, у третьому – здійснено практичну реалізацію запропонованого методичного підходу, розроблено інструменти цифрової трансформації та виконано прогноз її подальшого розвитку. Така структура забезпечує логічну послідовність переходу від теоретичного узагальнення до практичної апробації результатів.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації є логічно взаємопов'язаними, достатньо аргументованими та методично обґрунтованими, що підтверджує належний рівень виконаного дослідження та його відповідність вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

4. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Дисертаційна робота Лойко Є.М. має логічну, послідовну та науково обґрунтовану структуру, що відповідає встановленим вимогам до наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». Дисертація складається зі вступу, трьох розділів основної частини, які структуровані на підрозділи, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертаційної роботи характеризується логічною послідовністю та цілісністю. Кожний розділ змістовно пов'язаний із попереднім і послідовно розкриває досліджувану проблематику: від теоретичного обґрунтування сутності цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання – до формування методичних підходів їх оцінювання та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення економічного механізму їх реалізації. Така побудова роботи забезпечує поступове поглиблення дослідження та логічний перехід від концептуально-теоретичних положень до прикладних аспектів їх використання.

У цілому структура дисертації є обґрунтованою, методично виваженою та логічно вибудованою. Вона забезпечує комплексне розкриття теми дослідження, сприяє досягненню поставленої мети та ефективному вирішенню визначених наукових завдань.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання оволодіння здобувачем методологією наукової роботи

Поставлені у дисертаційному дослідженні завдання здобувачкою виконано на належному науковому рівні. Мета роботи сформульована чітко та аргументовано, завдання визначені послідовно і логічно, а для їх реалізації використано відповідні методи дослідження. Зміст дисертації засвідчує, що Лойко Є. М. добре володіє методологічними засадами наукової роботи та вміло застосовує їх у процесі дослідження.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових працях

Основні результати дослідження висвітлено у 20 наукових працях, із них – 13 одноосібних, 7 – у співавторстві: 6 – статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – в інших виданнях. Апробація здійснювалась на міжнародних науково-практичних конференціях:

– Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення» (м. Київ, 18-19 квітня 2023 р.);

– Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Економіка міста в умовах воєнного стану: внутрішні та зовнішні ресурси підтримки» (м. Київ, 18 травня 2023 р.);

– II Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення» (м. Київ, 17-19 квітня 2024 р.),

– Міжнародна наукова конференція «Економічний та соціальний вплив конфліктів на сучасний світ» (Польща, 23.05.2024 р.);

– Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна парадигма економічної безпеки: інноваційні механізми імплементації» (м. Кропивницький, 30 січня 2025 р.).

Всеукраїнських науково-практичних конференціях:

– X Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи» (м. Київ, 1 грудня 2022 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні виклики соціально-економічного розвитку: глобальні та регіональні аспекти» (м. Київ, 1 грудня 2023 р.);

– VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (м. Полтава, 31 жовтня 2024 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні виклики соціально-економічного розвитку: глобальні та регіональні аспекти» (м. Київ, 4 грудня 2024 р.);

– Всеукраїнська науково-практична онлайн конференція «Фінансово-економічний розвиток агломерацій: людський капітал та інституційні вектори сталого розвитку України» (м. Київ, 21 травня 2025 р.);

– IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні виклики соціально-економічного розвитку: глобальні та регіональні аспекти» (м. Київ, 5 грудня 2025 р.).

Міжнародному круглому столі «Нові компетенції для Індустрії 5.0 та управління даними для закладів вищої освіти» (м. Київ, 2023 р.) та науково-практичному семінарі «Урбаністичні тенденції в світовій економіці» (м. Київ, 20 квітня 2023 р.).

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ґрунтовного ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, аналізу виконаних авторкою розрахунків, використаних статистичних і аналітичних даних, а також матеріалів апробації запропонованих підходів із застосуванням офіційної статистичної інформації, підстав вважати отримані результати недостовірними не виявлено. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є логічно аргументованими, взаємоузгодженими та підтверджуються відповідними аналітичними розрахунками, що свідчить про їх обґрунтованість і наукову коректність.

Крім того, авторкою подано довідку Київського столичного університету імені Бориса Грінченка щодо перевірки рукопису дисертації на наявність академічного плагіату. Відповідно до результатів перевірки, здійсненої із застосуванням спеціалізованого програмного забезпечення StrikePlagiarism.com, встановлено високий рівень оригінальності тексту дисертаційної роботи.

Аналіз оформлення роботи також засвідчує дотримання авторкою принципів академічної доброчесності. Використані у дослідженні джерела належним чином процитовані, усі запозичені положення супроводжуються відповідними бібліографічними посиланнями, що відповідає усталеним вимогам наукового цитування. Виклад матеріалу характеризується коректним використанням наукової термінології та дотриманням етичних стандартів наукової діяльності, що загалом свідчить про належний рівень академічної культури виконання дисертаційного дослідження.

8. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Оцінюючи дисертаційну роботу Лойко Є.М., яка виконана на достатньо високому науковому рівні, відзначаючи її цілісність та завершеність, слід

висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У роботі авторкою заявлено розроблення науково-методичного підходу до оцінювання стану та прогнозування рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання. Водночас представлений матеріал має переважно текстово-описовий характер і не супроводжується узагальненою структурно-логічною схемою запропонованого підходу. З огляду на складність і багатокomпонентність досліджуваного явища, доцільно було б навести його схематичну візуалізацію із відображенням ключових етапів, взаємозв'язків елементів, інструментарію оцінювання та логіки прогнозування.

2. У процесі розрахунку інтегрального показника рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єкта господарювання, який формується на основі нормативно-правової, кадрової, фінансової, інноваційної, матеріально-технічної та маркетингової складових, авторкою не передбачено застосування вагових коефіцієнтів (стор. 81). Запропонований підхід передбачає їх рівнозначність у формуванні узагальнюючого результату, що не повною мірою відображає різну силу впливу зазначених компонентів на рівень цифрової трансформації. З огляду на змістовну неоднорідність і різний ступінь стратегічної значущості зазначених складових, доцільно було б обґрунтувати та врахувати вагові коефіцієнти (з використанням експертних, аналітичних або економіко-математичних методів), що сприяло б підвищенню точності, об'єктивності та адаптивності розрахунків інтегрального показника рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій.

3. Підрозділ 3.2 має назву «Розробка комплексу ефективних інструментів цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання», що передбачає формування саме авторського, системно структурованого комплексу інструментів із визначенням їх складу, логіки взаємодії, критеріїв відбору та механізму впровадження. Водночас у тексті підрозділу фактично наведено перелік рекомендованих діджитал-інструментів для окремих підприємств без їх узагальнення у вигляді цілісного комплексу та без чіткого розмежування між загальновідомими рішеннями й авторськими розробками. Тому, доцільно було б або конкретизувати структуру запропонованого комплексу (виокремити його елементи, принципи формування, етапи впровадження та очікувані економічні результати), або уточнити назву підрозділу відповідно до фактичного змісту.

4. У роботі для прогнозування динаміки обсягу ринку електронної комерції України та ЄС, а також зміни рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій обрано модель авторегресивної інтегрованої ковзної середньої ARIMA, проте відсутнє обґрунтування вибору саме цього типу

моделі. Потребує додаткового обґрунтування, чому для досліджуваних рядів було обрано ARIMA, а не інші методи прогнозування (наприклад, експоненційне згладжування або трендові регресійні моделі). Доцільно додати коротке теоретичне та методичне обґрунтування вибору ARIMA, що підвищить логічну завершеність аналізу та зміцнить методичну достовірність отриманих прогнозних результатів.

5. У роботі (стор. 135-144) наведено прогноз інтегрального показника рівня цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання, однак відсутні конкретні рекомендації щодо практичного використання отриманих прогнозних значень для кожного підприємства. Це обмежує прикладну цінність результатів, адже не показано, як підприємства можуть адаптувати свої комунікаційні стратегії залежно від прогнозованого рівня цифрової трансформації. Доцільним було б доповнити дослідження рекомендаціями або алгоритмом дій для окремих суб'єктів господарювання на основі прогнозних даних, що підвищило б практичну значущість роботи та її застосовність у корпоративному управлінні.

9. Загальний висновок та оцінка дисертації

Тема дисертаційної роботи Лойко Єлизавети Миколаївни «Економічний механізм цифрової трансформації комунікаційних стратегій суб'єктів господарювання» присвячена дослідженню важливої та актуальної науково-практичної проблематики, пов'язаної з розвитком цифрової економіки, поширенням цифрових технологій та трансформацією управлінських підходів у діяльності сучасних підприємств.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи, які викладені в експертному висновку не є суттєвими та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження здобувачки ступеня доктора філософії Лойко Єлизавети Миколаївни рекомендовано для подальшого розгляду на міжкафедральному семінарі з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доцент кафедри міжнародної економіки
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
кандидат економічних наук, доцент

